

Srba, Ondřej; Schwarz, Michal

Archeologické kultury prehistorického Vietnamu

In: Srba, Ondřej; Schwarz, Michal. *Starší dějiny Vietnamu a Čampy*. Vydání první Brno: Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, 2016, pp. 24-27

ISBN 978-80-210-8491-9

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/136813>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

2 ARCHEOLOGICKÉ KULTURY PREHISTORICKÉHO VIETNAMU

Z prehistorického období jsou z Vietnamu k dispozici poměrně bohaté archeologické nálezy. Vzhledem k předchozí kapitole zaměřené na prehistorii Vietnamu z hlediska etnogeneze současného obyvatelstva, kde již byly některé z archeologických kultur jmenovány, se nyní omezíme na stručný chronologický přehled hlavních archeologických kultur.

Nejstarší archeologickou kulturou je paleolitická a raně mezolitická kultura Sơn Vi (*Văn hóa Sơn Vi*, 20.–12. tis. př. n. l.¹) pojmenovaná podle vesnice v dnešní provincii Phú Thọ. Kultura Sơn Vi je považována za jednu z předchůdkyň kultury Hòa Bình společně s nalezišti Lang Rongrien v thajské provincii Krabi a Kota Tampan v malajském státě Perak. Mladší a velmi významná kultura Hòa Bình (*Văn hóa Hòa Bình*, 11.–4./2. tis. př. n. l.,² obdobné industrie se však na území Vietnamu objevují již v době před 18 tis. lety³) se řadí ke kulturám mezolitickým. Obecně se název hoabinhská kultura používá pro všechny lovecko-sběračské kultury Jihovýchodní Asie (od Barmy, jihočínských provincií až k Taiwanu a severovýchodní Sumatře). Příslušníci hoabinhské kultury na území dnešního Vietnamu žili v krasových jeskyních, používali kamenné nástroje (nože, sekáčky),⁴ věnovali se sběračství a lovu. Madeleine Colani učinila první nálezy ve 20. letech 20. století jihovýchodně od delty Rudé řeky (Colani 1927), následovaly četné nálezy ve všech zemích Zadní Indie. Nej-

1 Respektive před 23 – 11 tis. lety podle radiokarbonového datování. Bellwood 2007: 159.

2 Konec kultury Hòa Bình je regionálně rozrůzně.

3 Naleziště v jeskyni Xóm Trại, okres Lạc Sơn, provincie Hòa Bình. Bellwood 2007: 161.

4 Charakteristickým rysem hoanbinhských kultur je používání tzv. sumatralithů, oválných nebo obdélníkových artefaktů z velkých říčních oblázků odlamovaných pouze po jedné straně. Je pravděpodobné, že v hoabinhské kultuře se používaly také dřevěné, zvláště bambusové nástroje.

blíže k životnímu stylu hoabinhské kultury měly lovecko-sběračské skupiny současné Jihovýchodní Asie donedávna zachovávající původní způsob života, zvláště Maniq, etnická skupina v jižním Thajsku (provincie Trang). Život lidu etnika Maniq napovídá, že lidé hoabinhské kultury se přizpůsobili střídání monzunových období tak, že se stěhovali do vzdušných a chladných deštných lesů v době sucha a v době dešťů pod skalní převisy. Dále využívali přístřešky z bambusu, kůry a listů, které nezanechaly archeologické stopy (Ooi Keat Gin 2004: 604-605). V hoanbinhské společnosti se patrně výrazně odlišovaly komunity lovců v horských lesnatých oblastech kolem vodních toků a komunity sběračů žijící na tehdy širokém mořském pobřeží, protože hladiny moří byly po značnou část trvání hoabinhské kultury nízké, neboť voda byla vázána v ledovcích poslední ledové doby na konci pleistocénu. Po zvýšení hladin moří se reliktů sběračských komunit ztratily (Ooi Keat Gin 2004: 604). Návazná kultura Bắc Sơn (provincie Lạng Sơn, Thái Nguyên, Hòa Bình, Ninh Bình, Thanh Hóa, Nghệ An) již znala primitivní keramiku (10.–6. tis. př. n. l.) a bývá řazena mezi kultury neolitické. V současnosti se považuje spíše jen za specifickou odnož kultury Hòa Bình. Domestikace rostlin v hoabinhském technokomplexu není doložena.

Znalost zemědělství se do Vietnamu dostala asi kolem 3000 př. n. l. K domestikaci rýže druhu *Oryza sativa japonica* došlo podle dnes nejčastějšího názoru z druhu divoké rýže *Oryza rufipogon* na dolním toku řeky Yangzi v dlouhém období mezi 9.–5. tis. př. n. l.,⁵ z jehož konce jsou známy již i doklady zavlažovacích rýžových polí.⁶ Výskyt divoké rýže dosahoval pravděpodobně až do oblasti mezi Žlutou řekou a Yangzi.⁷ Do 6. tis. př. n. l. již bylo pěstování rýže rozšířeno po celém středním a dolním toku Yangzi a v následujících dvou tisíciletích se znalost šířila dále na jih Číny, odkud po roce 3000 př. n. l. pronikala do Jihovýchodní Asie.⁸

Na přechodu od lovectví a sběračství k zemědělství se nacházejí kultury Quỳnh Vãn (8000–6000 př. n. l.) a Đa Bút (5000–1000 př. n. l.), které se v kontextu prehistorického vývoje jihovýchodní Asie také jeví jako pozdní příklady hoabinhské kultury přijímající nové prvky jako keramika a primitivní zemědělství (Bellwood 2007: 162). První čistě neolitickou zemědělskou kulturou je kultura Phùng Nguyên (konec 3. tis.–polovina 2. tis. př. n. l.), na soutoku Rudé řeky a řeky Đà. Kulturu Phùng Nguyên charakterizují příbytky na kůlech a keramika točená na hrncířském kruhu.

5 K dalším zvažovaným oblastem domestikace rýže v Číně patří kultura Pengtoushan na středním toku Yangzi, řeka Huai v jihozápadní části provincie Henan a kultura Houli v Shandongu.

6 Za nejstarší doklad o sběru a konzumaci divoké rýže *Oryza rufipogon* se považují fytolity z lokality Diaotonghuan ze severu provincie Jiangxi datované do 13. - 12. tis. př. n. l. Zhao 1998.

7 Dnes je severní hranice výskytu divoké rýže v provincii Fujian. Bellwood 2007: 206.

8 Zhang Chi & Hsiao-chun Hung 2010. Itzstein-Davey 2007. Fuller [et al. ...] 2009.

2 Archeologické kultury prehistorického Vietnamu

V době bronzové (2. tis. do poloviny 1. tis. př. n. l.) můžeme ve Vietnamu sledovat tři kulturní centra:

- na severu kultura Đông Sơn (od provincie Lạng Sơn na severu po Quảng Bình na jihu),
- ve středním Vietnamu kultura Sa Huỳnh (dnešní provincie Quảng Ngãi, Bình Định a Phú Yên),⁹
- na jihu kultura Đông Nai (kolem řek Đông Nai, Sài Gòn, Vàm Cỏ, po celá dvě tisíciletí př. n. l.). Tato kultura se považuje za předchůdkyni pozdější říše Funan s centrem v Óc Eo.

K raným fázím bronzové doby na území Vietnamu, kde se znalost bronzu objevila bez dokladů o předchozím měděném období kolem poloviny druhého tisíciletí př. n. l. za dosud neobjasněných okolností, patří kultury Đông Đậu (1500–1000 př. n. l.) a Gò Mun (1100–800 př. n. l.) s výrobou drobných bronzových předmětů (sekery, nože, motyčky, srpy, hroty šípů, náramky).

Nejpozoruhodnější je kultura Đông Sơn, klasická kultura bronzové doby ve Vietnamu (500–300 př. n. l.), kterou vietnamští historikové spojují se státními útvary Văn Lang a Âu Lạc zmiňovanými ve vietnamských kronikách. Lidé kultury Đông Sơn pěstovali rýži, chovali vodní buvoly, prasata, dokázali se plavit v monoxylech.

Nejnámějšími bronzovými artefakty kultury Đông Sơn velké bronzové bubny. Jejich velké soustředění je sice v severním Vietnamu, ale nejvíce bronzových bubnů z různých dob se nachází v jižní Číně, kde se u několika národností, zvláště Zhuangů, používají dodnes (čín. *tonggu* 銅鼓). Podle nejpravděpodobnější teorie se bronzové bubny vyvinuly z velkých bronzových kotlů na vaření *fu* 釜 a nálezy nejstarších bubnů dnem dolů dokládají, že sloužily oběma účelům zároveň. Podle jiné teorie byly základem bubnů národy na vytloukání rýžového zrna. Největší počet bubnů pochází z doby dynastie Han.

Nálezy bubnů z delty Rudé řeky byly v Evropě známy dříve než bubny z jižní Číny, a proto byl rozšířen i názor, že v severním Vietnamu vznikly (Franz Heger 1902).¹⁰ Vyspělejší technika bubnů z delty Rudé řeky a scházející rané

9 Za nositele kultury Sa Huỳnh se obvykle považují předchůdci austronéského obyvatelstva Vietnamu (a čamských jazyků). Přišli z Bornea nebo snad i poloostrovní Malajsie nejdříve v polovině 1. tisíciletí př. n. l., přičemž počátky kultury Sa Huỳnh mohou souviset i s původnějším austroasijským obyvatelstvem, které do té doby tvořilo celistvé osídlení poloostrova. Austronéské obyvatelstvo přivyklé mořeplavbě pak hrálo stěžejní roli v šíření bronzových výrobků a techniky odlévání do malajsko-indonéžského souostroví. Bellwood 2007: 272, Glover & Nguyen Kim Dung 2011: 59. Jako první se archeologickým nálezům keramiky kultury Sa Huỳnh věnoval Parmentier 1924.

10 Po Franzi Hegerovi byli dalšími významnými sběrateli a systematickými badateli nálezů kultury Đông Sơn Louis Pajot a Olov Janse.

vývojové stupně však napovídají, že se sem znalost výroby bubnů rozšířila odjinud, pravděpodobně z Yunnanu.

Menší množství bubnů se nachází také v Barmě, Laosu, Kambodži, Thajsku a Malajsi. Jednotlivé nálezy bubnů z Indonésie (Bali) a až z Nové Guineje svědčí o raném námořním obchodování. Typová homogenita totiž napovídá, že centrum jejich výroby bylo právě v oblasti dnešní jižní Číny a severního Vietnamu (Bellwood 2007: 269).

Dalšími funkcemi bubnů bývalo skladování peněz (či jiných platidel). Nepochybně se používaly při obřadech (možná přivolávání či zahánění deště), jako doprovod k rituálnímu tanci, snad i k předávání výstražných zpráv nebo pro vojenské účely (signály k útoku). Nacházejí se i v pohřební výbavě vyšších vrstev společnosti – byly tedy nesporně výrazem moci místních vládců a symbolizovaly identitu určité skupiny (Ooi Keat Gin 2004: 429).

Zvláště horní strana bubnu určená především pro bubnování bývá bohatě zdobena realistickými výjevy jako domy na pilotech, tančící lidé, zvířecí a ptačí výjevy, orba pomocí vodních buvolů, vytloukání zrna apod. Ve středové části bývá vždy motiv slunce, kolem nějž se nacházejí soustředné kruhy s geometrickými ornamenty. Ornamentální výzdobu mohou mít také boční strany bubnů.¹¹

11 Obuchová 1998, Bellwood 2007: 270-271.